

IV međunarodni naučni skup

**MULTIKULTURALNOST
I SAVREMENO DRUŠTVO**

**MULTICULTURALISM AND
CONTEMPORARY SOCIETY**

PRAVO

BEZBEDNOST

ZBORNİK RADOVA

PRAVNE I POSLOVNE
AKADEMSKE STUDIJE
DR LAZAR VRKATIĆ

Izdavač/Publisher:

VISOKA ŠKOLA „PRAVNE I POSLOVNE AKADEMSKE STUDIJE DR LAZAR VRKATIĆ”/“LEGAL AND BUSINESS ACADEMIC STUDIES DR LAZAR VRKATIĆ”

Bulevar oslobođenja 76, NOVI SAD, AP Vojvodina – R Srbija

www.useens.net; www.fpps.edu.rs

Za izdavača/For publisher:

Mirjana Franceško

Glavni i odgovorni urednik/Editor-in-chief:

Milan Živković

Uređivački odbor/Editorial Board:

Isidora Wattles, Ivana Marić, Tatjana Glušac

Recenzenti/Reviewers:

Doc. dr Vesna Pilipović, Doc. dr Jasmina Đorđević, Doc. dr Tatjana Glušac, Doc. dr Milan Živković, Doc. dr

Aleksandar Vasiljević, Doc. dr Vojin Pilipović, Prof. dr Veljko Đurić, Prof. dr Duško Radosavljević, Doc. dr Miroslav Milosavljević, Prof. dr Zdravko Skakavac, Prof. dr Slobodan Marković, Prof. dr Ljubo Pejanović, Doc. dr Milan Daničić, Doc. dr Dragomir Jovičić, Doc. dr Milica Radović

Članovi Programskog odbora naučnog skupa/Members of the Program Committee of the Conference:

Doc. dr Milan Živković, predsednik Programskog odbora, Visoka škola „Pravne i poslovne akademske studije dr Lazar Vrkatić”, Novi Sad

Prof. dr Triant Flouris, rektor, Hellenic American University, Atina, Grčka

Doc. dr Atanas Kozarev, Fakultet za detektive i kriminalistika, Skoplje, Makedonija

Dr Nevila Xhindi, European University of Tirana, Faculty of Economy, Tirana, Albanija

Prof. As. Dr. Delija Shpresa, prodekan, Faculty of Foreign Languages, Univerzitet u Tirani, Albanija

Doc. dr Nikola Dobrić, Department of English and American Studies, Alpen-Adria Universität, Klagenfurt, Austrija

Doc. dr Aleksandar Vasić, Visoka škola „Pravne i poslovne akademske studije dr Lazar Vrkatić”, Novi Sad

Doc. dr Zdravko Skakavac, Visoka škola „Pravne i poslovne akademske studije dr Lazar Vrkatić”, Novi Sad

Doc. dr Aleksandar Vasiljević, Visoka škola „Pravne i poslovne akademske studije dr Lazar Vrkatić”, Novi Sad

Doc. dr Sanja Đurđić, Visoka škola „Pravne i poslovne akademske studije dr Lazar Vrkatić”, Novi Sad

Prof. dr Zoran Sušan, redovni profesor, Filozofski fakultet, Univerzitet u Rijeci
Prof. dr Vladimir Takšić, redovni profesor, Filozofski fakultet, Univerzitet u Rijeci
Dr Wojciech Szczepański, Komisija Balkanistike Poljske Akademije Nauka,
Odeljenje u Poznanju
Dr Goran Ribičić, Visoka policijska škola, Zagreb

***Članovi Organizacionog odbora naučnog skupa/Members of the Organizing
Committee of the Conference:***

Prof. dr Mirjana Franceško, Doc. dr Milan Živković, Doc. dr Tatjana Glušac, Mr
Isidora Wattles, Ivana Marić, MA, Prof. dr Petar Teofilović, Prof. dr Veljko Đurić,
Doc. dr Milica Radović, Doc. dr Vojin Pilipović, Jelena Dostanić, MA,
Radivoje Jovović, MA, Đorđe Knežević

Prevodioci/Translators:

Marta Ardalić, Sonja Babić, Tea Barić, Jovana Biki, Andrea Bučko, Ivana Cvekić,
Jovana Drača, Dunja Đudić, Stefan Isakov, Teodora Jandrić, Bogdan Kotarlić,
Gordana Lilić, Margareta Lotrean, Jelena Lukić, Jelena Marjanac, Andrea
Mijatović, Jelena Milosavljević, Živorad Ninković, Sandra Radinović.

***Koordinacija i supervizija/Coordination and supervision:
Doc. dr Slobodan Jovanović***

Lektura/Proofreading:
Marina Ratkov, Marijana Savatović, Predrag Rajić i Tijana Radnović

***Prelom i priprema/Set and Prepress
Štampa/Printing
TAMPOGRAF, Novi Sad***

Tiraž/Circulation: 100

SADRŽAJ

UVODNA REČ	8
FOREWORD	9

PLENARNA IZLAGANJA - PLENARY TALKS

Frank J. LaBuda	
<i>THE MELTING POT - ASSIMILATION OR ANNIHILATION</i>	17
Predrag Novakov	
<i>KULTUROLOŠKI ELEMENTI U PREVODU: SUOČAVANJE SA DRUGIMA</i>	21
Duško Radosavljević	
<i>MULTIKULTURALIZAM DANAS - MULTIKULTURALIZAM ZA POČETNIKE U OSNOVNIM CRTAMA</i>	32

SEKCIJA PRAVO – LAW SESSION

Aleksandar Ivanov	
<i>INSPECTION SUPERVISION FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION IN REPUBLIC OF MACEDONIA</i>	43
Atanas Kozarev	
<i>USTAVNE GARANCIJE I ZAŠTITA OD DISKRIMINACIJE U POSTUPANJU OVLAŠĆENIH SLUŽBENIH LICA U REPUBLICI MAKEDONIJI</i>	62
Božidar Jeličić	
<i>MULTIKULTURALNOST I MEĐUNARODNO PRAVO</i>	75
Gian Luigi Cecchini	
<i>INTERNATIONAL LAW AND MULTICULTURAL SOCIETY</i>	97
Darko Marković	
<i>ODGOVORNOST ZA JAVNO IZGOVORENU REČ U NACIONALNOM I MEĐUNARODNOM KRIVIČNOM PRAVU</i>	123
Gergely Deli, LL.M	
<i>TOWARDS AN ECONOMIC ANALYSIS OF THE ANTECEDENT BENEFIT DOCTRINE</i>	139
Edis Demić, Rašit Pepić	
<i>NEPOTIZAM KAO SOCIOKRIMINOLOŠKI PROBLEM</i>	172
KOMISIJA ZA ZAŠTITU OD DISKRIMINACIJE U REPUBLICI MAKEDONIJI I ZAŠTITU LJUDSKIH SLOBODA I PRAVA –	
Denis Gošev	
<i>AKTUELNO STANJE I IZAZOVI</i>	179
ULOGA PREDDEJTONSKIH MIROVNIH PREGOVORA U	
Dragan Golijan	
<i>STVARANJU MIRA U BOSNI I HERCEGOVINI</i>	187

Eszter Veilandic	
<i>RELATIONSHIPS EXTENDING BEYOND BORDERS BETWEEN MUNICIPALITIES</i>	193
Hon. Frank J. LaBuda	
<i>WHO OWNS THIS PROPERTY? SECULAR COURTS OF LAW, JUSTICE, AND THE FIRST AMENDMENT FREEDOM OF RELIGION</i>	208
Katinka Beretka	
<i>ISKUSTVA JEDNE AUTONOMIJE - UPOREDNOPRAVNA ANALIZA KONKURENTNIH NADLEŽNOSTI VOJVODINE I JUŽNOG TIROLA-</i> ..	220
Gábor Kecskés	
<i>ENVIRONMENTAL ANOMALIES IN THE MULTICULTURAL CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN REGION</i>	236
Mile Matijević, Branka Pavlović	
<i>DA LI SU POLICIJSKI I PRAVOSUDNI ORGANI UZ POMOĆ MEĐUNARODNE ZAJEDNICE EFIKASNIJI U SUZBIJANJU KRIMINALITETA U BOSNI I HERCEGOVINI?</i>	245
Мирослав Милосављевић	
<i>ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА ЛИЦА (ОД И КД) У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ</i>	262
Biljana Petrović	
<i>POSLEDICE IZLOŽENOSTI ŠTETNOM UTICAJU DUVANSKOG DIMA U NAŠOJ ZEMLJI</i>	277
Petar Teofilović	
<i>PRAVA NACIONALNIH MANJINA U AUTONOMNOJ POKRAJINI VOJVODINI</i>	291
Ezio Benedetti	
<i>THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES WITHIN THE EU AS A FACTOR OF MULTICULTURALISM</i>	312
Erdős, Csaba	
<i>MULTICULTURALISM IN THE HUNGARIAN PARLIAMENTARY LAW – QUESTIONS CONCERNING THE PARLIAMENTARY REPRESENTATION OF NATIONALITIES</i>	332
Milica Kovačević	
<i>KRIVIČNOPRAVNA REAKCIJA I ZAŠTITA OD DISKRIMINACIJE</i>	347
Péter Smuk	
<i>NATIONAL VALUES IN THE NEW HUNGARIAN FUNDAMENTAL LAW</i>	359

SEKCIJA BEZBEDNOST – SECURITY SESSION

Slobodan I. Marković <i>BEZBEDNOST MULTIKULTURNOG DRUŠTVA – IZMEĐU IDENTITETA I NACIONALIZMA-</i>	379
Ana Kučević, Vojislav Todorović, Slobodan Vuletić <i>BEZBEDNOST I OBNOVA KULTURNOG NASLEĐA NA KOSOVU I METOHIJI</i>	398
Doc. dr Andrej Iliev, Mr Dragan Gjurčevski, Mr Bogdan Gjurčevski <i>GLOBALNA BEZBEDNOST KROZ PRIZMU MULTIKULTURALNOSTI</i>	409
Branislav Đurić, Mr Mila Jegeš <i>MULTIKULTURALNOST - BEZBEDNOSNA ŠANSА ILI RIZIK</i>	423
Драган Гаћеша <i>ЗНАЧАЈ ЕКОЛОШКЕ БЕЗБЕДНОСТИ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ</i> ..	436
Drage Petreski, Andrej Iliev <i>BEZBEDNOSNI IZAZOVI U REGIONU</i>	447
Aleksandar Glavinov, Nenad Taneski <i>ASIMETRIČNE PRETNJE I NJIHOVA REFLEKSIJA NA MEĐUNARODNU BEZBEDNOST</i>	459
Драгомир Кесеровић, Жарко Ђулибрк <i>ЕТНИЧКИ И ВЈЕРСКИ ТЕРОРИЗАМ КАО ПОСЉЕДИЦА НЕТРЕПЕЉИВОСТИ У САВРЕМЕНОМ МУЛТИКУЛТУРАЛНОМ ДРУШТВУ (КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НЕКИХ ЕВРОПСКИХ ЗЕМАЉА)</i>	468
Ljubo Pejanović <i>PROBLEMI ЕКОЛОГИЈЕ I ЕКОЛОШКО-BEZBEDNOSNE KULTURE U REPUBLICI SRBIJI</i>	486
Marinko Kresoja <i>BEZBEDNOSNA POLITIKA BANKE</i>	501
Metodija Dojčinovski <i>OBLICI UGROŽAVANJA LJUDSKE BEZBEDNOSTI U SAVREMENOM DRUŠTVU</i>	511
Миле Ракић <i>НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ, МУЛТИКУЛТУРАЛНОСТ И ИЗГРАДЊА КАПАЦИТЕТА БЕЗБЕДНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ</i>	520
Мирослав Милутиновић <i>УСПОСТАВЉАЊЕ НАУКЕ О БЕЗБЕДНОСТИ КАО ОПШТЕ СОЦИОЛОШКЕ ПОЈАВЕ</i>	534
Мирослав Милутиновић <i>ИЗАЗОВИ САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА У БЕЗБЕДНОСТИ</i>	544

Željko Mojsilović, Marija Marović	
UTICAJ MULTIETNIČNOSTI INSTITUCIJA NA POVEĆANJE STEPENA BEZBEDNOSTI U OPŠTINAMA PREŠEVO, BUJANOVAC I MEDVEĐA ...	555
Момир Остојић	
БЕЗБЕДНОСТ И МУЛТИКУЛТУРАЛНОСТ У ЕВРОПСКОМ СИСТЕМУ ВАЗДУШНЕ ПЛОВИДБЕ	567
Saša Petar, Nikola Protrka	
SIGURNOSNI ASPEKT UPRAVLJANJA LJUDSKIM RESURSIMA U MULTIKULTURALNOJ TVRTKI	580
Predrag Jelenković, Ljiljana Jelenković	
LOKALNA SAMOUPRAVA I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE	592
Goran Ribičić, Davor Kalem	
SIGURNOSNE INSTITUCIJE JAVNOG I PRIVATNOG SEKTORA U REPUBLICI HRVATSKOJ	602
Tatjana Skakavac, Dragana Malinović	
ORGANIZACIONO-INSTITUCIONALNI OBLICI BORBE ZA ZAŠTITU ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA U SAVREMENOM DRUŠTVU	618
Стеван Стојановић, Воја Лаковић	
ОБУКА И ЕДУКАЦИЈА ПОЛИЦИЈСКИХ СЛУЖБЕНИКА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	630
Vasko Stamevski	
AGENCIJE ZA ZAŠTITU LICA I IMOVINE U KORELACIJI SA OSTALIM SEKTORIMA BEZBEDNOSTI	642
Војин Пилиповић	
ЗАШТИТА ИДЕНТИТЕТА И ПРИВАТНОСТИ У МУЛТИКУЛТУРАЛНОМ ДРУШТВУ – ПРАВНИ И ЕТИЧКИ АСПЕКТИ	649
Zdravko Skakavac	
ŽRTVE TRGOVINE LJUDIMA U SAVREMENOM DRUŠTVU	664
Mladen Trajkov	
UTICAJ MULTIKULTURALNOSTI U MAKEDONSKOM BEZBEDNOSNOM SEKTORU - POLICIJI	676

UVODNA REČ

Tema Međunarodnog naučnog skupa „Multikulturalnost i savremeno društvo“ daje širok okvir u kome veliki broj naučnih disciplina može pronaći plodno tlo za istraživanje i prezentovanje novih rezultata. Naučni radovi, koji su pažljivo odabrani u ovom Zborniku, ne konstatuju samo sadašnje stanje stvari u ovoj kompleksnoj oblasti, već predlažu nova rešenja, otvaraju nove horizonte u cilju što potpunijeg sagledavanja ove društvene pojave. To ukazuje da multikulturalnost nije statična stvar već, iznad svega, živ organizam koji se razvija u (ne)određenom pravcu. Multikulturalnost je, nesumnjivo, proces.

Taj proces analiziraju i istražuju naučni radnici, istraživači, iz različitih naučnih oblasti u radovima ovog Zbornika. Ova činjenica predstavlja ogromnu prednost jer samo multidisciplinarni naučni pristup može dovesti do celovitog sagledavanja pojave multikulturalnosti u savremenom društvu. Tako, ovaj Zbornik donosi radove stručnjaka iz oblasti filologije, psihologije, bezbednosti, menadžmenta i ekonomije, prava i drugih društveno-humanističkih nauka, što ukazuje da se ovaj Zbornik sastoji od nekoliko skladno povezanih celina.

Naučni radovi iz filologije donose značajna promišljanja o jeziku, književnosti, prevođenju i metodici nastave kao neodvojivim segmentima kulture i društva, daju zanimljiva viđenja autora koji analiziraju prisustvo multikulturalnosti u udžbenicima za osnovne škole, ispituju razvoj jezika i književnosti u manjinskom ambijentu, te kulturološke i jezičke razlike prilikom prevođenja tekstova, gramatičke posebnosti u komparaciji dva jezika, multikulturalnost kod učenja stranih jezika i drugo. U nekoliko radova predložene su detaljne analize tretiranja multikulturalnosti u konkretnim književnim delima domaćih i stranih autora, susretu različitih kultura, te komunikacioni problemi u multikulturalnim društvima.

Naučni radovi iz psihologije obuhvataju širok spektar tema koje povezuju ovu nauku s pojavom multikulturalnosti. To se, pre svega, odnosi na razvoj različitih psiholoških aspekata u kontekstu globalizma i multikulturalnosti, kao i uticaja tehnološkog razvoja na ljude. Tako, autori radova iz ove naučne oblasti daju svoja viđenja o postojanju psiholoških uslova za multikulturni dijalog, analiziraju se odnosi među ljudima – pojave anksioznosti, prisnosti, narcizma, autoritarnosti, samopouzdanja. Daje se analiza kulturoloških različitosti u kontekstu poslovne uspešnosti, pojava zlostavljanja na radu u globalnom kontekstu, te se utvđuje mesto psihologije u sveopštoj globalizaciji.

Naučni radovi iz bezbednosti usmeravaju našu pažnju ka pitanjima svih oblika zaštite i sigurnosti u savremenom društvu. To je veoma značajno u cilju adekvatnog i pravovremenog reagovanja društva na različite oblike

FOREWORD

The subject of the international conference Multiculturalism and Contemporary Society establishes a broad framework for enabling a great number of scientific disciplines to encounter a stimulating basis for research while at the same time also offering a significant opportunity for the presentation of new results. Scientific papers, carefully selected for the Conference Proceedings, reflect not only the present state of affairs in this complex arena, but also suggest new solutions, expanding new horizons through a more thorough perception of this perpetually relevant social occurrence. It points out that multiculturalism is not a static subject but, above all, a living organism continually developing in an indeterminate direction. Multiculturalism is, undoubtedly, a process.

This process has been analyzed and researched by scholars and researchers from various scientific fields, and such efforts are manifested in the works of these Proceedings. This meeting point of ideas represents the enormous advantage that only a multidisciplinary scientific approach could enable in trying to address the overall understanding of multiculturalism in contemporary society. Scholars' papers from a wide range of fields that includes philology, psychology, security, management and economy, law and other humanities, attests to how such seemingly disparate fields are harmoniously related through these Proceedings.

Scientific papers from the field of philology present significant considerations regarding language, literature, translation and teaching methods as the inseparable segments of culture and society; these works bring forward the progressively interesting views of authors who analyze the presence of multiculturalism in primary school textbooks, while examining language and literature development in the ethnic minority environment, cultural and linguistic varieties in text translations, grammar particularities in language comparisons, multiculturalism in foreign language learning, etc. In several papers, the treatment of multiculturalism in some literary works of national and foreign authors has been thoroughly analyzed, as have the encounters of different cultures and communication problems in multicultural societies.

Scientific papers from the field of psychology cover a wide range of the subjects in relation to multiculturalism, referring primarily to the development of various psychological aspects in the context of globalism and multiculturalism, as well as to the influence of technological development on people. Also, scholars from this scientific discipline present their views on the existence of psychological conditions for multicultural dialogue, in which the relationships among people have been analyzed – anxiety, intimacy, narcissism, authoritativeness, self-confidence. Analyses of cultural diversity in the context of business success have been included, as well as mobbing in a global context. Finally, the place of psychology itself has been examined in the process of globalization.

Scientific papers from the field of security focus our attention on questions stemming from types of protection and security in contemporary society. These themes are critically important in evaluating adequate social reaction to various types of jeopardies confronting human security, ecology and environment, personal and social rights, property, as well as the development of multicultural society. The authors from this scientific field consider the questions of global secu-

ugrožavanja ljudske bezbednosti, ekološke sredine, ličnih i socijalnih prava i sloboda, imovine, pa samim tim i razvoja multikulturalnog društva. Autori radova iz ove naučne oblasti, između ostalog, razmatraju pitanja globalne bezbednosti kroz prizmu multikulturalnosti, ljudsku i ekološku bezbednost u savremenom društvu, bezbednost kao sociološku pojavu, te zaštitu identiteta i privatnosti u multikulturalnom društvu. Pažnja se usmerava i na analizu multikulturalnosti kao bezbednosne šanse ili rizika, probleme trgovine ljudima u savremenom društvu i bezbednosne izazove u regionu.

Naučni radovi iz menadžmenta i ekonomije predočavaju proces razvoja globalnog tržišta u kome kapital ruši sve administrativne granice i nameće jedinstvena pravila ponašanja i vrednovanja. Pojava različitih kultura poslovanja, odnosa prema radniku, radu i kapitalu neminovno otvara mnogobrojna pitanja u kontekstu multikulturalnog savremenog društva. Autori, između ostalog, analiziraju uticaj globalizacije na poslovnu filozofiju u srpskoj privredi, savremene trendove u eri globalizacije, nejednakost u globalnoj ekonomiji, promovisanje multikulturalnosti kroz jedan brend, multikulturalnost kao vojvođanski turistički brend i drugo.

Naučni radovi iz prava otvaraju širok spektar pitanja u vezi sa multikulturalnošću. Između ostalih, tu su i pitanja pravno relevantnih elemenata koncepcije multikulturalnosti, odnosa međunarodnog prava prema ovoj pojavi, pitanja ravnopravnosti i diskriminacije, te konkretne primene propisa značajnih za razvoj multikulturalnosti u praksi. Autori, takođe, daju svoja viđenja o prekograničnoj saradnji među opštinama, pitanjima slobode veroispovesti u kontekstu odnosa multikulturalnosti i američkog pravosuđa, normama ponašanja u multikulturalnom kontekstu, ali i pravu nacionalnih manjina u Vojvodini.

Naučni radovi iz društveno-humanističke sekcije donose različita viđenja multikulturalnosti sa sociološkog, kulturološkog, filozofskog, politikološkog i istorijskog aspekta. Autori se bave pitanjima političkog i javnog predstavljanja nacionalnih zajednica u Vojvodini, interkulturalnim obrazovanjem i kulturnim diverzitetom, etnografskim istraživanjima u kontekstu multikulturalnosti, virtualnom realnošću kao delu multikulturalne zajednice. Ovde se, takođe, postavlja pitanje multikulturalnosti kao pojave između mita i realnosti, daje istorijski osvrt na migracionu politiku austrougarskih i jugoslovenskih vlasti u Vojvodini kao osnovu njene multikulturalnosti, opisuju određeni stereotipi među narodima bivše Jugoslavije i razvoj multikulturalnog društva.

Sve gore pomenute naučne discipline date su kao posebne celine u ovom Zborniku. To, međutim, nikako ne znači da među njima ne postoji jasna veza u smislu da se one skladno nadopunjuju dajući ogroman i celovit doprinos u proučavanju pojave multikulturalnosti u savremenom društvu. Multikulturalnost danas predstavlja neodvojivi deo savremenog načina

rity through the prism of multiculturalism, human and ecological security in contemporary society, security as a sociological occurrence and identity and privacy protection in multicultural society. Attention has been also focused on an analysis of multiculturalism as a potential security risk, problems of human trafficking in modern society and security challenges in the region.

Scientific papers from the fields of management and economy address processes of a global market development in which capital has the capacity to destroy all administrative borders and impose unique rules of behaviour and evaluation. The appearance of various business cultures, as well as novel attitudes towards employees, labour, and capital inevitably provoke numerous questions in the context of multicultural contemporary society. In addition, authors analyze the influence of globalization on business philosophy in the Serbian economy, modern trends in the globalization era, diversity in the global economy, the presentation of multiculturalism through a single brand, and multiculturalism as a tourist brand of Vojvodina, etc.

Scientific papers from the field of law deal with a broad range of developmental questions in relation to the application of multiculturalism. Included within its scope are questions regarding legally relevant elements of multicultural conception, international law and its relation to this issue, matters of equality and discrimination, and concrete law enforcement. Authors also present their views on cross-border cooperation among municipalities, religious liberties in the context of the relationship between multiculturalism and the American judiciary system, norms of behaviour in a multicultural context, and the rights of ethnic minorities in Vojvodina.

Scientific papers from other miscellaneous humanities fields present various opinions on multiculturalism from sociological, cultural, philosophical, political and historical perspectives. Scholars deal with the issues of political and public presentation of national communities in Vojvodina, intercultural education and cultural diversity, ethnographic research in the context of multiculturalism, and virtual reality as a part of the multicultural community. Multiculturalism has been treated here as the occurrence between myth and reality, and a historical overview of the Austro-Hungarian and Yugoslav migration policy in Vojvodina as the basis of its multiculturalism has also been elaborated upon. The description of certain stereotypes among peoples of the former Yugoslavia and the development of multicultural society have been presented.

All the scientific disciplines mentioned above are given independent standing as separate sections in these Proceedings. By no means does this independence signify that there is not a clear relationship among them, as each component harmoniously complements another, together unified in making an invaluable interdisciplinary contribution towards the study of multiculturalism in contemporary society. Nowadays, multiculturalism represents an inseparable part of the modern way of life, on both an individual and social level, and thus must it be regarded accordingly. It can be stated, not without satisfaction, that the scientific papers that make up the body of these Proceedings significantly contribute to furthering the comprehension of the positive and negative sides of multiculturalism, and also present completely new ideas in assessing the future direction for the development of this contemporary global phenomenon. The purpose of these Proceedings

življenja uključujući individualni, ali i društveni aspekt, te je tako treba i promatrati. S neskrivenim zadovoljstvom treba konstatovati da su naučni radovi u ovom Zborniku značajno doprineli osvetljavanju pozitivnih i negativnih strana multikulturalnosti, ali i dali potpuno nove ideje u smislu budućih smernica u razvoju ove pojave. Svrha ovog Zbornika biće ispunjena samo ako zaključci i originalna rešenja iz njega budu doprineli razvoju održivih koncepata suživota u veoma složenom savremenom društvu. Bilo bi dobro da radovi iz ovog Zbornika otvore i argumentovane diskusije među autorima iz različitih naučnih disciplina. Ovo je doba velikih ekonomskih, društvenih i političkih previranja, što nesumnjivo predstavlja ogroman izazov razvoju multikulturalnosti.

Prisustvo različitih naučnih disciplina na ovom naučnom skupu, kao i radova u ovom Zborniku, samo po sebi predstavlja veliki doprinos razvoju multikulturalnosti. Mogućnost uvida u originalne radove stručnjaka iz naučnih oblasti filologije, psihologije, bezbednosti, menadžmenta i ekonomije, prava i drugih društveno-humanističkih nauka u okviru jednog Zbornika predstavlja jedinstvenu pojavu i pokazuje međusobno uvažavanje naučnih radnika u kontekstu sučeljavanja različitih pogleda na istu pojavu. To ukazuje da je svest u nauci veoma napredovala i da se naučna dostignuća iz različitih oblasti skladno nadopunjuju, argumentovano sučeljavaju, rečju – vode preko potrebni dijalog. To doprinosi suštinskom napretku čitavog društva u kojem živimo. U tom smislu, nije dovoljno samo prevazići razlike, već ponuditi kvalitetna, dugoročno održiva i pravedna rešenja.

Uveren sam da naučni radovi u ovom Zborniku u velikoj meri ispunjavaju ove kriterijume. Posebno zadovoljstvo predstavlja činjenica da se ovaj naučni skup održava u Republici Srbiji, tačnije njenom delu – Autonomnoj Pokrajini Vojvodini, koja predstavlja istinski primer međuetničkog suživota, saradnje i trpeljivosti, te jedinstveno mesto gde ljudi različitih verskih i nacionalnih opredeljenja žive jedni s drugima, a ne jedni pored drugih. Na ovu činjenicu možemo biti istinski ponosni, ali i obazrivi, jer i ovo civilizacijsko dostignuće zahteva neprekidnu negu i ogroman napor kako bi se zauvek održalo na ovom prostoru i dalje napredovalo. To pokazuje, uz sve teškoće koje postoje, pravu sliku o tome šta zapravo donosi razvoj multikulturalnosti u jednom društvu trasirajući, pri tom, put kojim treba hrabro koračati u budućnost. Siguran sam da i Zbornik koji je pred nama predstavlja makar jedan korak napred na tom putu.

Milan Živković

Novi Sad, 01.03.2013.

will be fully realized only if its conclusions and original solutions contribute to the development of sustainable concepts and practices for coexistence in a very complex contemporary society. It would be encouraging if the papers from these Proceedings foster clearly argumentated discussion and exchange among authors from many different scientific disciplines. This is an age of great economic, social and political turmoils which may stand as significant hurdles on the path to multiculturalism's development.

The presence of various scientific disciplines at this conference, as exemplified by the papers offered in these Proceedings, provide *per se* the greatest contribution to development of multiculturalism. The possibility of access to these original scholars' works from the scientific areas of philology, psychology, security, management and economy, law and other humanities within a single manifestation, represents a unique occurrence, displaying the importance of mutual respect among scholars who, while holding a myriad of different and opposing views, come together in the spirit of multiculturalism. It proves that scientific awareness has made significant progress, and scientific achievements from different fields harmoniously fulfill and at the same time confront one another through a necessary dialogue. It contributes to the fundamental progress of our entire society. In this sense, it is not enough merely to overcome differences, but also to offer long-term, sustainable and well-intentioned solutions.

I am assured beyond a doubt that the scientific papers in these Proceedings meet these high criteria. It is a particular pleasure to have this conference in the Republic of Serbia, and more precisely, in its northern region – the Autonomous Province of Vojvodina, which is a true example of interethnic coexistence, cooperation and tolerance, a unique place where people live one with another, not one next to another. This is a fact we should be particularly proud of, but remember to nurture as well, for this civilizational achievement requires constant care and enormous effort in order that it maintain its presence on this soil forever while never abandoning the path to further progress. It demonstrates, despite all the existing difficulties, the real picture of what the development of multiculturalism really brings to a society, marking the road we should bravely walk into the future. I am sure that the Proceedings in front of us represent at least one step forward on this road.

Milan Živković

Novi Sad, March, 1st 2013.

PLENARNA IZLAGANJA -

PLENARY TALKS

Prof. dr Drage Petreski¹

Doc. dr Andrej Iliev²

Vojna akademija „General Mihailo Apostolski“, Skopje

BEZBEDNOSNI IZAZOVI U REGIONU

Rezime: Početkom 90-ih godina, političke inicijative, koje su najčešće dolazile van našeg regiona, bez sumnje, bile su značajan impuls za kreiranje pozitivne klime za regionalnu saradnju na Balkanu. No komunikacija između političkih struktura nije dovoljna, jer politička volja nije područje za koje donose odluke samo političari i državnici. Uspostavljanje multikulturalnosti je u savremenom društvu, koje nosi sa sobom posebne izazove i prepreke, kontakte među ljudima različitih identiteta, opština, poslovnih zajednica, građanskog društva, obrazovanja, naučnih i kulturnih institucija u zemljama sa Balkana, takođe podjednako važno. Regionalna saradnja je ključni elemenat u procesu stabilizacije i asocijacije, a konstruktivna regionalna saradnja smatra se kao kvalifikacijski indikator spremnosti zemlje da se integriše u Evropsku uniju. Država sama za sebe ne može da reši pitanja kao što su ekonomski razvoj, ostvarivanja prava etničkih manjina, povratak izbeglica, razvitak infrastrukture, zaštita životne sredine i tako dalje.

Ključne reči: globalizacija, multikulturalizam, izazovi, bezbednost, saradnja.

Uvod

Proučavanje bezbednosti u globalnim okvirima, može se slobodno reći, predstavlja poddisciplinu šireg područja kao što su međunarodni odnosi. Međunarodni odnosi proučavaju sve političke interakcije između internacionalnih aktera, uključujući države predstavljene preko svojih vlada, međunarodne vladine i nevladine organizacije, bogate pojedince. Bezbednost se interesuje za grupisanje onih političkih interakcija koje su bitne za održavanje bezbednosti ljudi i njihovih dostignuća. Glavne paradigme na međunarodnoj sceni nude alternativne konceptualne okvire za obuhvatanje složenosti koja proizlazi iz pokušaja da se prouči veliki

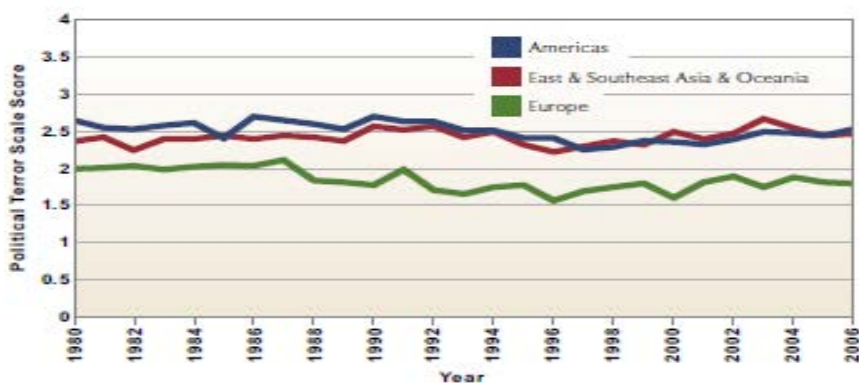
¹ drage_petreski@yahoo.com.

² andrej220578@gmail.com.

broj interakcija koje čine savremeni globalni sistem. Različita gledišta daju drugačiji smisao tom složenom političkom fokusu kada govorimo o bezbednosti u međunarodnim odnosima.

U 21. veku ratne pretnje su moguće kao i pre, možda čak i više nego u doba hladnog rata. Ljudi iz bezbednosti tvrde da to nisu jedine pretnje sa kojima se susreću države, ljudi i svet oko njih. U prošlosti su ljude bezbednosno ugrožavale i druge stvari – međuetnička i verska netrpeljivost, istrošeni resursi, demografski pritisci. Kao novonastale pretnje uočavaju se problemi sa životnom sredinom, smanjivanjem ozonskog omotača, globalnim otopljavanjem, unutrašnjim problemima nerazvijenih zemalja – koje mogu biti glavna pretnja bezbednosti. Pretnje i ranjivost mogu da proizađu iz više različitih područja, vojnih i nevojnih, ali da bi se svrstala među bezbednosna pitanja treba da ispune neke striktno definisane kriterijume kako bi se razlikovale od političkih.

Povezanost unutrašnjih i spoljnih razlika ukazuje na to da se život u savremenom svetu odvija u konfliktnim uslovima koje čine političko-bezbednosne nesuglasice, a vreme u kome živimo ispunjeno je mnoštvom izraženih problema.

Sl. 1. Ocena demokratičnosti po regionima, 1980–2006.³

U savremenim zemljama, politički, bezbednosni i drugi interesi građana iz dana u dan se modeliraju, transformišu se, dobijaju na sadržaju u saglasnosti sa opštim civilizacijskim promenama. Postoji veliki broj izazova i razne forme destrukcija, više izvora ugrožavanja, koji dobijaju globalni karakter i dovode u pitanje opstanak i egzistenciju ljudi. Razne forme i instrumente nasilja, kao što su verski i kulturni terorizam, organizovani kriminal, narkomanija, te oružje za masovno uništenje i razaranje, nedvosmisleno podsećaju na današnju društvenu realnost. Bezbednosna paradigma (izazovi, problemi, ugrožavanje, procesi i institucije) sa početkom

³ Human Security Brief, 2007.

21. veka, u odnosu na prošlost, dobija neke nove značajnije karakteristike. Temeljno su se izmenili bitni faktori koji određuju bezbednosnu realnost u pojedinim zemljama i u međunarodnoj zajednici u celini. Takođe se promenilo razumevanje bezbednosti u savremenom društvu, i to kao kompleksna pojava za koju nisu karakteristične samo vojno-političke, nego i šire društvene i kulturno-civilizacijske dimenzije.

Promene nastaju u okvirima procesa globalizacije i internacionalizacije, a zemlje i međunarodna zajednica ih pri zaštiti bezbednosti stavljaju ispred novih izazova i problema. Bezbednost predstavlja strukturni elemenat opstojanja i delovanja pojedinaca, društva, države i međunarodne zajednice, i ona predstavlja jednu od osnovnih životnih funkcija.⁴

Istorijski razvoj bezbednosti i njeno uspostavljanje u savremenim bezbednosnim sistemima neosporno ukazuje na sve poteškoće pojmovnog određivanja bezbednosti. Složenost i poteškoće u naučnom i egzaktnom proučavanju leže u nedovoljnom poznavanju relevantnosti bezbednosti kao čovekove potrebe i kao funkcije države i društva u celini. U naučnoj bezbednosnoj teoriji postoji veliki broj različitih pristupa, sa višeznačnim kontroverznim i teško prihvatljivim određenjima. Razlike ostavljaju prostor i mogućnost za divergentno poimanje same suštine i uloge bezbednosti u jednom društvu i šire, što se može negativno odraziti na individualnu i nacionalnu bezbednost u međunarodnim okvirima.

Mirovne inicijative i akcije međunarodne zajednice u regionu

U većini država postoje grupe ili etničke zajednice koje se razlikuju između sebe u pogledu religije, nacionalne ili etničke pripadnosti, jezika, porekla i drugih sličnih karakteristika. U takvim državama je veoma bitno da se nađu društveni, politički, ustavni i drugi modaliteti za miran i plodan zajednički život i saradnju. Iz argumenta da multietnički sastav nije izuzetak, nego pravilo prepoznatljivo širom sveta, proizlazi nužnost da se shvati značaj zajedničkog života i saradnje u takvim uslovima. U savremenim državama postoje različiti stepeni multietničnosti, pa je jako važno da se nađu institucionalni aranžmani (ustavni, zakonski i politički) kako bi se smanjile tenzije i konflikti između različitih etničkih grupa.⁵ Važno je napomenuti da samo desetak država u svetu ima monoetnički karakter, dok su sve ostale države sa multietničkim sastavom. Nekadašnje autoritarne vlade postkomunističkih država u Jugoistočnoj Evropi zamenjene su političkim pluralizmom, demokratskim i tranzicionim procesima, pri čemu su stvoreni uslovi za etnički i verski preporod. Demokratizacija i

⁴ Tatalović, S., *Nacionalna i međunarodna sigurnost*, Politička kultura, Zagreb, 2006.

⁵ Argenti, J., *Practical Corporate Planning*, UNWIN – Paperbacks, London, 1989.

decentralizacija država stvorile su uslove i za međuetničke i verske tenzije unutar država i između njih. Na kraju je to rezultiralo tragičnim posledicama u formi građanskih ratova, etničkog čišćenja, nasilnih masovnih migracija, brutalnosti, genocida, separatizma i ostalog.⁶

Zemlje Jugoistočne Evrope su prolazile kroz povećanu nestabilnost koja je bila zasnovana na političkim, ekonomskim, društvenim, kulturnim, etničkim, verskim i drugim problemima. Kako bi se izborile sa krizom, SAD i zemlje Zapadne Evrope angažovale su NATO, kao glavni instrument za očuvanje mira i stabilnosti u Evropi i šire, čime su neformalno odobrene kompetencije alijanse i njeno angažovanje van zone njene odgovornosti (*out of area*). Prvi izazov bila je jugoslovenska federacija i sukobi koji su se kasnije dogodili.

Redefinisanje uloge NATO-a započelo je donošenjem Rimske deklaracije i Strateškog koncepta iz 1991. godine. Donošenjem Strateškog koncepta stvorena je teoretska osnova za novu ulogu NATO-a i snaga Evrope, kao glavni argument za očuvanje stabilnosti i ravnoteže u Evropi i očuvanje trajnog mira. Ovakav pristup je definisan kao koncept upravljanja krizom. Donošenjem Strateškog koncepta trebalo je dati doprinos aktivnostima UN-a kroz širi pristup, što bi podrazumevalo pružanje pomoći političkim inicijativama i akcijama u slučaju krize ili sukoba. Alijansa je pokazala da će svoje kapacitete upotrebiti u slučaju opasnosti na granicama država članica kako bi se zaustavilo moguće preliivanje sukoba. Lansirani koncept „Partnerstva za mir“ predstavlja okvir saradnje evropskih zemalja koje nisu članice NATO-a na bilateralnom nivou, a kasnije im je ponuđeno da zajedno učestvuju sa snagama Alijanse u mirovnim i humanitarnim operacijama, kao i u operacijama spasavanja. Na taj način je postavljena osnova za većinu međunarodnih operacija koje su se kasnije dešavale pod okriljem NATO-a. U program „Mediterranski dijalog“, koji predstavlja okvir za uspostavljanje partnerskih odnosa prvenstveno sa mediteranskim neevropskim zemljama koje nisu članice NATO-a, do 2000. godine bile su uključene skoro sve zemlje osim Libana, Sirije i Libije.⁷

Na samitu održanom u Pragu novembra 2002. godine potencirano je postojanje globalnog terorizma i proliferacije oružja za masovno uništenje, a takođe je bio promovisan i novi akcioni plan. Započeto je partnerstvo sa EU i stvaranje evropskog bezbednosnog i odbrambenog identiteta, koji će nas dovesti do sporazuma „Berlin plus“ i angažovanja snaga EU u Makedoniji, BiH i na Kosovu. Napravljen je i program za saradnju sa zemljama članicama „Partnerstva za mir“ (*Partnership action plan against terorizam*) u okvirima globalnog rata protiv terorizma.

⁶ A. D. Smith., *The Ethnic Revival*, Cambridge, Cambridge – New York, Cambridge University Press, 1981.

⁷ NATO Strategic concept 1991.

Angažovanje odbrambenog saveza zemalja Severne Amerike i Evrope zasiva se na članu 5 Vašingtonske povelje, i to u slučaju zajedničke odbrambene akcije svih zemalja članica ako dođe do agresije na neku od njih. NATO sprovodi multilateralne akcije u okvirima koje postavlja Savet bezbednosti UN, predstavljajući organizaciju sposobnu da u određenom momentu da doprinos mirovnim inicijativama. Angažmani NATO-a mogu da budu pokrenuti i na traženje zemalja članica ili partnerskih država koje traže pomoć. Vašingtonski sporazum bazira se na VIII poglavlju Povelje UN, u kojoj se govori o pravu samoodbrane i pravu osnivanja regionalnih bezbednosnih organizacija. U svojim angažmanima te snage su prvenstveno bile ponuđene Organizaciji za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) i Ujedinjenim nacijama. NATO je ponudio glavninu svojih snaga, logistiku i ekspertizu, pod pokroviteljstvom UN-a, za rešavanje vojnog sukoba u Bosni, te nametanja i očuvanja mira. Sličnu funkciju NATO je dobio i na Kosovu u okvirima misije UN, u skladu sa rezolucijom 1244. Akcija nametanja mira realizovana je bombardovanjem SR Jugoslavije 1999. godine iako nije postojalo formalno odobrenje Saveta bezbednosti UN, dok se Alijansa pozivala na neke rezolucije u vezi sa Kosovom (1160, 1199 i 1203). Sve to je prouzrokovalo raspravu vezanu za sprovođenje mirovnih operacija. Alijansa je produžila svoja angažovanja, pozivajući se na rezolucije UN-a, u Avganistanu i Iraku 2001. i 2003. godine.

Mirovne operacije NATO-a su u oficijelnoj NATO nomenklaturi podeljene na četiri tipa: operacije za očuvanje mira (*peacekeeping*), operacije za nametanje mira (*peace enforcement*), operacije za stvaranje mira (*peace making*), operacije za izgradnju mira (*peace building*).⁸

Snage NATO-a su u operaciji u Bosni i Hercegovini bile angažovane u četiri misije, na osnovu kojih su kasnije napravljene pomenute podele na četiri tipa operacija. Prva misija NATO snaga imala je naziv „Deny Flight“ (1993–1995), pokrenuta na osnovu rezolucija Saveta bezbednosti UN 781, 786 i 816. To je podrazumevalo zabranu letova u vazдушnom prostoru BiH. Druga akcija je nazvana „Deliberate Force“ i pripadala je grupi akcija za nametanje mira, a sprovedena je na osnovu Rezolucije SB UN 836, pri čemu su bombardovani položaji snaga Republike Srpske. Treća operacija je poznata kao IFOR (*International Force*), uvodeći koncept operacije za stvaranje mira. Ova operacija je sprovedena na bazi Dejtonskog sporazuma u idućih godinu dana posle njegovog potpisivanja. Četvrta misija imala je naziv SFOR (*Stabilisation force*) i pripadala je tipu operacija za izgradnju mira, a odvijala se na teritoriji BiH od isteka mandata IFOR-a do 2004. godine, kada je zamenjena misijom EUFOR (na osnovu dogovora „Berlin plus“).

⁸ Прирачник за НАТО, 2009: 51.

Na Kosovu je prva akcija NATO-a, nazvana „Allied Force“, sprovedena bez formalnog odobrenja Saveta bezbednosti UN (NATO se pravdao rezolucijama SB UN 1160, 1199, 1203). U toku te operacije sprovedena je akcija nametanja mira, i to bombardovanjem SR Jugoslavije tokom 1999. godine. Operacija je završena potpisivanjem Kumanovskog dogovora i donošenjem Rezolucije Saveta bezbednosti UN 1244. Na osnovu ta dva dokumenta pokrenuta je druga misija na teritoriji Kosova, pod nazivom KFOR, koja se sprovodi od 1999. pa sve do danas. Akcija pripada misiji stvaranja i izgradnje mira.

U Republici Makedoniji NATO je pomogao u odvijanju dijaloga između vlade i predstavnika albanske Oslobođilačke nacionalne armije (ONA), što je uspešno završeno potpisivanjem Ohridskog dogovora 13. avgusta 2001. Prva misija, nazvana „Essential Harvest“, podrazumevala je skupljanje oružja od pripadnika formacija ONA. Druga misija NATO-a u Republici Makedoniji nazvana je „Amber fox“ i podrazumevala je obezbeđivanje civilnih posmatrača iz EU i OEBS-a, koji su nadgledali sprovođenje Ohridskog dogovora. Treća operacija NATO-a, pod nazivom „Allied Harmony“, započela je 2002. sa zadatkom da produži operaciju „Amber fox“, kao i da obezbedi celokupnu bezbednost Republike.

NATO je više puta bio angažovan u humanitarnim akcijama i akcijama spasavanja. Prva akcija takvog karaktera bila je AFOR (*Albania Force*), misija koja je bila sprovedena u Albaniji tokom 1999. godine. Cilj misije bilo je pružanje humanitarne pomoći albanskim izbeglicama sa Kosova.

U poslednjih dvadesetak godina Alijansa je značajno evoluirala iz klasičnog vojno-odbrambenog saveza do multidimenzionalne strukture, koja pretenduje da bude i politički i ekonomski partner sa obe strane Atlantskog okeana, sprovodeći veći broj različitih tipova multilateralnih operacija koje izlaze iz nadležnosti misija sa isključivo vojnom prirodom. Snage i kapacitet atlantskih saveznika postavili su nove standarde koje će NATO utemeljiti u novi „Strateški koncept“. Time će se stvoriti osnova za dalji razvoj kompetencija saveza i partnerskih zemalja.

Regionalna saradnja kao bezbedonosna prevencija

Sa prvim izazovima institucionalizacije politike prema etno-kulturnim i verskim manjinama balkanske i centralnoevropske države su se u modernom dobu suočile početkom XX veka, kada je afirmacija načela narodnog suvereniteta razorila legitimnost velikih imperija. Multikulturni i multikonfesionalni prostor nekadašnjih imperija predstavljao je izazov i iskušenje za novonastale države, u smislu odnosa prema narodima, etničkim i verskim manjinama i zaštite njihovih interesa.

Globalizacijski procesi i reforme značajno utiču na bezbednosne procese u svetu, Evropi i na Balkanu. Ti trendovi su u nekim delovima sveta doprineli povećanju i obezbeđivanju mira. Ekonomska integracija Evrope, sa proširivanjem Evropske unije, predstavlja najuspešniji mirovni projekat u svetskoj istoriji, jer pomaže čovečanstvu da izgradi osnovu za resurse i intelektualni potencijal radi obezbeđivanja regionalne i međunarodne bezbednosti i njeno podizanje na viši nivo.

Postavljanje osnove za ekonomski i društveni razvitak predstavlja ključni prioritet za zemlje Zapadnog Balkana. Izgradnjom trgovinske i administrativne infrastrukture zemlje iz regiona obezbeđuju održiv razvoj životnog standarda građana i pripremaju put za eventualni ulazak u Evropsku uniju.

Evropska unija predstavlja specifičan oblik povezivanja više samostalnih država zbog ostvarivanja određenih zajedničkih ciljeva. Ona predstavlja specifičan savez zbog toga što sadrži federalne i konfederalne elemente, a pri tome nije federacija kao složena država, niti konfederacija kao savez država.

Ciljeve Evropske unije u podršci regionalnim inicijativama mogu da se sumiraju u sledeće: unapređivanje bezbednosti, multikulturalizama i veći nivo tolerancije nacionalnih manjina, stabilnost i prosperitet Evrope kroz razvoj dobrosusedskih odnosa između država i ljudi iz ovih krajeva, jačanje procesa evropske integracije sa obezbeđivanjem da se neće pojaviti novi razlozi podele evropskog kontinenta, te stvaranje povoljnijih uslova za proširivanje Evropske unije.

Ohrabrivanje za regionalnu saradnju je značajan napredak politike Unije prema našem regionu. Svi projekti su podržani politički i finansijski, preko donacija i dugoročnih strategija kao što su: Pakt za stabilnosti (*Stability Pact – SP*), Proces stabilizacije i asocijacije (*Stabilisation and Association Process – SAP*) i CARDS program (*Community Assistance for Regional Development Strategy*).

Zemlje iz regiona prihvatile su reforme tržišno orijentisane ekonomije i proširivanje uloge građana u društvu, kao najbolje garancije za novu budućnost mira, stabilnosti, prosperiteta i slobode. Te ciljeve je proklamovala Evropska unija, koja je u poslednjih pedesetak godina rasla kroz osnove tih principa, istovremeno pomažući u poslednje vreme zemljama Centralne i Istočne Evrope u njihovim tranzicionim procesima. Sada ona podržava zemlje Zapadnog Balkana u njihovim naporima i, čim ispune kriterijume za članstvo, poželeeće im dobrodošlicu kao zemljama članicama.

Pomoć iz Evropske unije za Zapadni Balkan proširena je kroz mnoge sektore, ali je i fokusirana na glavni regenerativni prioritet u regionu – ekonomski i društveni razvoj. Uspostavljanje trgovinske i administrativne

infrastrukture, unapređivanje privrede i nezavisnosti pomoću novih vještina pomaže građanima na putu za bolji život. Istovremeno to jača druge reforme koje preduzima region, a koje se protežu od jačanja demokratije i pravnog sistema do stvaranja efikasnijih vlada, olakšavanja međuetničkih tenzija i poboljšanja životne sredine.

Za približavanje Evropskoj uniji zemlje iz regiona moraju da razviju ekonomiju koja može da odgovori mogućnostima izbora i zahteva da se izgrade društva u kojima građani preuzimaju važniju ulogu u vođenju poslova zemlje. CARDS pomaže u njihovim naporima da daju veću ulogu tržišnim silama, liberalizaciji cena i trgovine, da skinu barijere sa trgovinskih ulaza i izlaza, da dovrše strukturalne reforme, privatizaciju i obnovu velikih javnih preduzeća, te stvaranje savremenog finansijskog uslužnog sektora.

Projektovan je finansijski plan za period 2007–2013, sa strategijom proširivanja, koja obuhvata novi instrument za pretpristupnu pomoć (IPA), koji je 17. jula 2006. godine uspostavio Savet EU donošenjem regulative čiji je osnovni cilj obezbeđivanje pomoći zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo u EU.⁹ Taj projekat zamenjuje i objedinjuje u sebi dosadašnje pretpristupne ugovore: Phare, SAPARD, CARDS i instrument za pretpristupnu pomoć Turskoj.

Tabela 1: Finansijska pomoć iz IPA fondova za zemlje kandidate za EU (u milionima EUR)

Godina Država	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	Ukupno
Makedonija	58,5	70,2	81,8	92,3	98,7	401,5
Hrvatska	141,2	146	151,2	154,2	157,2	749,8
Turska	497,2	538,7	566,4	653,7	781,9	3.037,9
Ukupno	696,9	754,9	799,4	900,2	1037,8	4.189,2

Evropska unija preko IPA fondova pruža pomoć zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima u njihovom progresivnom usaglašavanju sa standardima i politikom Evropske unije na putu za članstvo u EU.

EU radi s njima i u obezbeđivanju povećane makroekonomske stabilnosti pomoću prikupljenih prihoda javne kontrole troškova i racionalne administrativne strukture. Takođe se radi na izgrađivanju poslovnog poverenja sa strožom primenom prava, oštrijim akcijama protiv korupcije i unošenjem neformalnog sektora u glavne tokove.

⁹ Министерство за финансии, Р. Македонија, 2011.

Evropska bezbednosna strategija fokusira se na tri strategijska cilja, koji treba da pomognu bezbednosti građana EU u promovisanju stabilnosti van EU, i to: rešavanje pretnji, izgrađivanje bezbednosnog područja oko Evrope i jačanje međunarodnog sistema. Evropska bezbednosna strategija prepoznaje pet ključnih pretnji po bezbednost, koje su uočljive i mogu se, manje ili više, predvideti, a to su: terorizam, širenje oružja za masovno uništenje, regionalni konflikti, raspadanje država i organizovani kriminal.

Zemlje iz regiona i Evrope su cilj organizovanog kriminala, i ta pretnja se prepoznaje preko jasnih spoljnih dimenzija izraženih kroz prekogranične trgovine drogom, belim robljem, nelegalnim migrantima i oružjem. Iz analize strategije vidi se međusobna povezanost terorizma sa organizovanim kriminalom, ali i sa drugim navedenim pretnjama. U narednom periodu prioritet treba da bude smanjivanje tih pretnji po bezbednost.

Veći prosperitet Zapadnog Balkana povećaće šanse za održiv razvoj u regionu, tako da, kako se region kreće bliže Evropskoj uniji, mnogobrojni različiti nacionalni identiteti u regionu neće biti razlog za konflikte nego će predstavljati čistu dobit.

Lider i vođa zemalja Zapadnog Balkana na putu prema Evropi je Hrvatska, koja je potpisala ugovor o pristupanju 12. decembra 2011. godine. Hrvati će o tome morati da se izjasne na referendumu, a 27 zemalja članica ratifikovaće ugovor, pa Hrvatska treba da postane članica EU 1. jula 2013.¹⁰

Doprinos razvoju pravne i faktičke zaštite nacionalnih manjina dale su sve zemlje Balkana, koje su manje ili više konstitucionalizovale multikulturalnost, jer su među principe organizacije političkog sistema uvrstile i načela koja etnički pluralizam utemeljuju kao društvenu vrednost. Republika Makedonija je taj proces počela 2001. nakon potpisivanja Ohridskog okvirnog sporazuma, 13. avgusta, i usvajanjem ustavnih amandmana, 16. novembra, čime je utemeljena organizacija multietničke države.

Integrativni multikulturalizam je zasnovan na institucionalnom priznanju različitosti, na samosvesnom prenošenju vrednosti sadržanih u kolektivnim identitetima etno-kulturnih zajednica u univerzalno prihvatljive principe društvene organizacije. Pod uticajem evropskih institucija i međunarodnih standarda zaštite manjina, sve postkomunističke države u regionu, a sada pretežno članice ili buduće članice Evropske unije, usvojile su multilateralne, regionalne, bilateralne i nacionalne instrumente zaštite prava nacionalnih manjina, na osnovu kojih su razvijale odgovarajuću politiku multikulturalnosti i konstruisali mehanizme za ostvarivanje prava etno-kulturnih manjina.

¹⁰ Самит на Европската унија во Брисел, 12. 12. 2011.

Zaključak

Bezbednost i stabilnost Zapadnog Balkana jasno i nesumnjivo je u evroatlantskim integracijama. Naš region izlazi polako iz postkonfliktne faze. Skoro sve države regiona su na različitim nivoima u procesu integrisanja, i to predstavlja njihovu snagu pri stabilizaciji i demokratskom razvoju.

U saglasnosti sa političkim opredeljenjem za učešće u evropskoj bezbednosti i svom doprinosu u tom pogledu, Republika Makedonija je izrazila svoju volju da podržava, učestvuje i daje doprinos civilnim i vojnim misijama u okvirima evropske bezbednosne i odbrambene politike.¹¹ Sa donošenjem Zakona o upravljanju krizama formira se nacionalni sistem za upravljanje krizama, zbog prevencije, ranog predupređivanja i rešavanja kriza koje predstavljaju rizik za dobra, zdravlje i život ljudi i životinja. Tu spadaju prirodne nepogode, epidemije, te drugi izazovi i opasnosti koje direktno ugrožavaju ustavni poredak i bezbednost države ili neki njen deo, a ne postoje uslovi za proglašavanje rata ili vanredne situacije.¹²

Nova faza regionalne saradnje traži aktivnije učešće zemalja regiona u smislu političkog vođstva, planiranja i kontrole aktivnosti, finansiranja i personalnog ekipiranja. Svoje aktivnosti treba da usmere na šest područja koja su zemlje regiona odredile kao ona u kojima će regionalna saradnja biti od koristi za sve njih, a to su: ekonomski i društveni razvoj, infrastruktura, pravo, odbrana i unutrašnji poslovi. Razume se, pri tome je nužna bezbednosna saradnja i izgradnja ljudskog kapitala, sa parlamentarnom korespondencijom kao dominantnom temom koja je povezana sa svim tim područjima.

Ipak treba istaći da su građanska društva odigrala ključnu ulogu u regionalnoj saradnji; ona su dala suštinu procesu pomirenja, multikulturalnosti, stabilnosti i opšteg razvoja regionalne saradnje. Ona se ističu kao stvarni nosioci i promoteri koncepta regionalne saradnje. Građanska društva će i dalje igrati važnu ulogu u novoj regionalnoj institucionalnoj arhitekturi u regionu.

Vekovi za nama obeleženi su stalnim sukobima između pripadnika različitih kultura i civilizacija, ali i između čoveka i prirode. Svi ti sukobi su doveli do narušavanja osnovnih uslova bitisanja čoveka, pa se na putu traganja za prevazilaženjem sukoba i ostvarivanjem mirne koegzistencije javljaju multikulturalizam, mir, održivi razvoj i tome slično.

Građanski koncept razvoja društva podrazumeva politiku ostvarivanja pune ravnopravnosti nacija, stvaranjem uslova za afirmaciju

¹¹ Национална стратегија за интеграција на Р. Македонија во Европската унија, Скопје, септември, 2004.

¹² Закон за управување со кризи (*Службен весник*, бр. 29/05).

nacionalnih kultura, čime se eliminišu ostaci nacionalizma i neguju prijateljstvo među narodima i slobodno razvijanje nacija i nacionalnih manjina. Većinski narod ima obavezu da suzbija i sprečava nepoverenje i mržnju prema drugim nacijama i gušenje manjinskih prava, što eliminiše recidive idejnog i društveno-nacionalnog tereta jednonacionalnih država.

Literatura

1. Даскаловски, С. (2007). Создавање на нови воени сили како одговор на новите закани. Скопје: *Годишен зборник на Филозовски факултет*.
2. Grimmett, Richard F. (2008). CRS Report for Congress. *Conventional Arms Transfers to Developing Nations, 2000–2007*. 23. oktobar.
3. Hantington, Semjuel P. (2000). *Sukob civilizacija i preoblikovanje svetskog poretka*. Banja Luka.
4. Хју, Питер (2009). *Поим за глобална безбедност*. Скопје: Табернакул.
5. Hough, Peter (2006). *Understanding Global Security*.
6. <http://www.europarl.eu.int/enlargement/briefings/>.
7. Котовчевски, М. (2003). *Современ тероризам*. Скопје.
8. Котовчевски, Митко (2007). *Тајните служби на Балканот*. Скопје: Бомат графикс.
9. Кревелд, **Марин В.** (2009). *Трансформација на војната*. Скопје: Табернакул.
10. Кузев, Стојан (2001). *Стратегија за одбраната*. Скопје: Југореклам.
11. Кузев, С., Арсовски, М., Дамјановски, Р. (2006). *Војната во Македонија во 2001 година*. Скопје.
12. Малевски, Д. (2000). *Меѓународна политика*. Скопје: Правен факултет.
13. McDonald, M. (2002). *Human Security and the Construction of Security. Global Society*.
14. Paul, T. V. (2000). *States, Security Function and the New Global Forces*. Montreal.
15. Philip, Gordon H. (2004). *Allies at War: America, Europe and Crisis over Iraq*. New York.
16. Renato, R. (1999). *Moving towards global stability*. New York.
17. Sharp, Travis (2008). U.S. Defense Spending, 2001–2009. *Center for Arms Control and Non-Proliferation*. 20. februar.
18. Slavevski, S. (2003). The Societal security dilemma: The Case of the Republic of Macedonia. *Macedonian Affairs*, Vol. IV, No 9, 5–28.
19. Smith, A. D. (1981). *The Ethnic Revival*. Cambridge – New York: Cambridge University Press.
20. Solana, Javier (2003). A Secure Europe in a better world, European Security strategy. Brussels: European Council.
21. The Military balance 2005–2006 (2005). London.
22. The Military balance 2006 (2006). London.
23. Трипуноски, М. (2007). *Глобализација*. Куманово.
24. U.S. drives world military spending to record high. 12/06/2006. *ABC News Online*.
25. U.S. leads arms sales to developing countries.
26. Василевски, В. (2002). *Меѓународно хуманитарно право*. Скопје.

SECURITY CHALLENGES IN THE REGION

Summary: *In the early 90-ies, political initiatives, which are often coming out of our region, no doubt, have been an impetus for the creation of a positive climate for regional cooperation in the Balkans. But communication between the political structure is not sufficient, because the political will is not an area in which decisions are made only by politicians and statesmen. Establishment of multiculturalism in modern society that carries with it special challenges and obstacles, contacts between people of different identities, municipalities, business community, civil society, education, scientific and cultural institutions in the countries of the Balkans are also equally important. Regional cooperation is a key element in the stabilization and association process, and constructive regional cooperation is considered an indicator of readiness country to integrate into the European Union. The state alone can not solve the issues, such as economic development, the rights of ethnic minorities, the return of refugees, infrastructure development, environmental protection and so on.*

Keywords: *globalization, multiculturalism, challenges, security, cooperation.*

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад
316.722:340(082)

**МЕЂУНАРОДНИ научни скуп "Мултикултуралност и савремено друштво"
(4; 2013; Нови Сад)**

Pravo, bezbednost: zbornik radova / IV Međunarodni naučni skup
Multikulturalnost i savremeno društvo. – [Novi Sad, 2013] Novi Sad : Visoka škola
"Pravne i poslovne akademske studije Dr. Lazar Vrkatić", 2013 (Novi Sad :
Tampograf). - 693 str. ; 24 cm

Radovi na srp. i engl. jeziku. - Tiraž 100.-Bibliografija

ISBN 978-86-7910-066-5

а) Мултикултуралност – Правни аспекти – Зборници
COBISS.SR-ID 277818631